

Tisztelt Gyászolók!

Az elmúlás rettenetét mindig a valóra váltott életlehetőségekkel kell összemérnünk. Ha így teszünk, enyhítheti fájdalmunkat, hogy most egy teljessé formált élet áll előttünk, egy olyan pályafutás, amely nemcsak az emberi sors törékenységét és tragikumát idézi meg, de felmutatja fenségét és szépségét is.

Városunk egyik kiemelkedő tanáregyéniségétől veszünk most búcsút, a nagy pápai professzorok méltó utódjától, akinek személyisége Riedl Frigyes nézetét juttatja eszembe, azt , hogy a tanár úrnál méltóbb, tiszteletet parancsolóbb magyar megszólítás nincsen. Akit tanított Varju tanár úr, tudja: ő nem egy tanár volt a sok közül, hanem A TANÁR ÚR – csupa nagybetűvel. Ma is tisztán emlékezem egyszerre tekintélyes és életvidám lényére. Logikus magyarázataira, igényes feleltetéseire és dolgozataira, jellegzetes hangjára s kifejezéseire, midőn egy-egy felelet érékelésekor feltette a kérdést: Érzékeljük a különbséget? Vagy amint a summa summárum formulával indította gondolatainak összefoglalását. S természetesen élénken élnek bennem sziporkázó órái is, amelyeken villámgyorsan röpködtek a kérdések és a válaszok, hogy végül áttekinthető s meggyőző gondolatmenetté olvadjanak össze. Varju tanár úr ugyanis sohasem tévesztette szem elől az összefüggéseket, sőt azokat tartotta a legfontosabbaknak: történelemszemléletet akart adni, s általa életszemléletet, jellemet kívánt formálni, az életre nevelni. Gyakran emlegette a latin szállóigét: Historia est magistra vitae . A történelem az élet tanítómestere. Ennek szellemében oktatta tantárgyait is: a történelmet és a földrajzot.

Varju tanár úr, Dezső bácsi azonban nemcsak tantárgyaival, egész lényével nevelt. Ki ne tudná felidézni diákjai közül jellegzetes köszönését, amellyel már messziről üdvözölte tanítványait? S ki ne tudná visszaidézni azt a Türr gimnáziumban gyakorta megfigyelhető életképet, amint a folyosón fel-alá sétálgat valamely diákjával elmélyült beszélgetésbe mélyedve? E gesztusok arra a figyelemre, közvetlenségre, humánumra is ráirányítják a figyelmet, amely Varju tanár urat oly szeretett pedagógussá tette diákjai körében.

Munkáját nemcsak tanítványi ismerték el. Kollégái, igazgatói s a város is tisztában volt szakmai s emberi értékeivel. Ennek jele, hogy kétszer is megkapta az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetést, a városvezetés pedig már a rendszerváltoztatás után Pápa Város Díszoklevelével ismerte el nemzedékek történelemszemléletét formáló munkáját. Iskolai minősítéseiben jószerivel csak méltató mondatokat találunk. Engedjék meg, hogy idézzek belőlük, hiszen ezekben nem akárkik, hanem a Türr Gimnázium nagy tekintélyű igazgatói vallanak róla:

- „Intézetünk legkiválóbb egyéniségei közé tartozik. Órái értékes és tanulságos példái annak, hogy a tanulókat mennyire be lehet vonni még a legbonyolultabb történelmi események okait feltáró munkába is. Osztályfőnöki munkája szintén figyelemreméltó. Minden tanítványának ismeri családi körülményeit. Meghitt, őszinte viszony alakult ki osztályfőnök és tanuló között… sikerének alapja, hogy tiszteli tanítványaiban a személyiséget és feltétlenül bízik bennük”- írta Galántai István 1964-ben.

- „Lelkiismeretes munkája és nem utolsó sorban az ifjúság iránti szeretete

- alapján joggal minősíthetjük őt az iskola egyik legkiválóbb nevelőjének… Nem egyszerűen tananyagot kíván, hanem arra törekszik, hogy a tanulók belső összefüggéseiben, dialektikusan lássák a való világ jelenségeit” – fogalmazott 1973-ban Borbély Sándor.

- Varga József pedig 4 évvel később így értékelt:” Varju Dezső nagy szakmai felkészültségű, sokoldalúan képzett történelem-földrajz szakos tanár. Meglátogatott óráin a tanulók biztos ismeretekről, önálló véleményalkotásról adtak számot… Az önálló ismeretszerzést maximálisan elősegíti, mindenkor helyt ad az egyéni megnyilatkozásnak.”

Tisztelt Gyászolók!

Példaértékű és tiszteletre méltó emberi és tanári pályát járt be Varju Dezső. Szerető felesége, fiai, unokái mindig számíthattak rá, s ő is mindenkor maga mellett tudhatta őket. Tanítványi sohasem feledték, mit kaptak tőle, s nagyon sokan később is kifejezték ragaszkodásukat. Mindez arra késztet bennünket, hogy feltegyük a kérdést: Vajon mivel magyarázható ez a ritka szépségű életpálya? Melyek voltak azok az életelvek s értékek, amelyek segítették abban, hogy a lélek Erünniszeit megfékezve, tiszta szívvel, derűs tekintettel haladjon végig az életúton? Engedjék meg a Tisztelt Gyászolók, hogy három mozzanatot röviden még megvilágítsak itt.

Varju tanár úr származása az első. Kupi parasztcsaládban nevelkedett ő, s gyökereihez mindvégig ragaszkodott. E ragaszkodásból érthető meg, hogy a népi írók álltak hozzá a legközelebb, s főként ők formálták világképét is. Talán Németh László hatott rá a legnagyobb mértékben. Tőle tanulta: ahhoz, hogy dolgozhassunk, kompromisszumokat is kötnünk kell, de az így megnyert térben minőséget kell teremtenünk, mert csak a legjobbak másoknak is példát adó áldozatvállalása, a minőség forradalma emelheti föl a magyarságot. Ez a fölismerés vezérelte munkájában, s aligha véletlen, hogy különösen figyelt faluról érkezett diákjaira. El is mondta egyszer: egykori önmagát, a Pápára került kupi parasztgyereket, látja, fedezi fel bennük.

A másik döntő mozzanatot jellemének alakulásában iskolái jelentették. Nyolc éven át a pápai Református Kollégiumban tanult, az egyetemet pedig Magyarország mindmáig legnívósabb oktatási intézményének, az Eötvös Collegiumnak tagjaként végezte. Mindvégig jeles tanuló volt, tanári vizsgáit is kitűnő eredménnyel tette le. Iskolái azonban nemcsak tudással vértezték fel, de belé oltották a tudományos kíváncsiság csillapíthatatlan szenvedélyét, a folyamatos önképzés vágyát is. Ez magyarázza, hogy már nyugdíjasként kitűnő tanulmányt tudott készíteni a Türr és jogelődjeinek 350 éves évfordulójára megjelent évkönyvbe. Ez teszi szinte természetessé, hogy a szülőfalujáról, Kupról írt monográfia nemcsak hézagpótló, de alapos, olvasmányos munka is. S végső soron e lankadatlan tudományos érdeklődés tette őt tudós tanárrá, hiszen a legmagasabbra annak a tanárnak a diákjai nőnek, aki maga is folyvást fejlődik, aki nemcsak tovább, fölfele is plántálja magát.

Harmadikként arra kell rámutatnunk, hogy Varju tanár úr öntörvényű, belülről irányított ember volt. Fontosabbak voltak számára az igazi emberi értékek, mint a pénz és a hatalom szirénhangjai. Akár kedves költője, Arany János, ügyet sem vetett az út közepén pöffeszkedő úri lócsiszárokra, az út szélén baktatva megelégedett a számára nyíló virág nyújtotta örömökkel. Tudta, az élet értelmét nem az olcsó sikerek adják, Arannyal együtt vallotta: „Legnagyobb cél pedig itt e földi létben, ember lenni mindég, minden körülményben…” Minderről választásai vallanak a legbeszédesebben. Az egyetemet elvégezve tudományos pályára léphetett volna, de őt Pápára hívta a szeretett szülőföld, s főként szerelme, a családalapítás vágya. Ha akarta volna, nyilván lehetett volna szakfelügyelő vagy iskolavezető. Sohasem bánta meg, hogy nem lett belőle egyetemi tanár vagy igazgató, sőt kimondottan örült döntésének, hiszen szerinte a középiskolás korban lehet a legtöbbet formálni a személyiségen. Osztályfőnökként is erre törekedett, minden esztendőben osztályfőnök volt, összesen nyolc osztályt indított útnak, kettőt 1950 és 1958 között a Közgazdasági Szakközépiskolában, hatot 1958-tól 1983-ig a Türr István Gimnáziumban. De még ezt követően nyugdíjasként is majd két évtizeden át tanított a Türrben s az újjáéledt Református Gimnáziumban.

Kedves Varju Tanár Úr! Kedves Dezső Bácsi!

Tanítványaid és Kollégáid nevében búcsúzom tőled. Tudom: Lelked már föntről tekint le ránk. Onnan figyelsz bennünket szeretetteljes kíváncsisággal, mint egykor. Ígérjük, nem leszünk hozzád méltatlanok, s reméljük: találkozunk majd a nem múló Fényben.

Dr. Hauber Károly

(Elhangzott december 9-én az Alsóvárosi temetőben)